

Badania SAS wskazują na bardzo duże obciążenie miejskich finansów wydatkami na pomoc społeczną. Przeciętnie co szósta złotówka z budżetu miasta jest przeznaczana na te zadania.

Finansowanie zadań pomocy społecznej najbardziej obciąża nieduże miasta, położone z reguły w regionach charakteryzujących się niezmiennie wysoką stopą bezrobocia, słabym poziomem uprzemysłowienia i niewysokim poziomem rozwoju infrastruktury społecznej.

Informacje oparte o dane Systemu Analiz Samorządowych budują raczej profile niż portrety miejskiego systemu pomocy społecznej.

Te pierwsze stanowią ramę, która pozwala opisać kluczowe elementy samorządowego systemu wsparcia społecznego i zobaczyć – w perspektywie porównawczej – pozycję konkretnego miasta w otoczeniu innych uczestników badania, te drugie zaś są możliwe do wygenerowania przez lokalnych analityków i jako takie powinny być uzupełnione o wyniki pogłębionych badań wybranych aspektów polityki społecznej i pracy socjalnej oraz ocenę realizowanych programów socjalnych.

Analiza porównawcza dotycząca stanu posiadania i funkcjonowania pomocy społecznej opiera się na sumarycznych danych około 100 wskaźników w czterech następujących, zbiorczych kategoriach:

Podstawowe rodzaje ryzyka socjalnego (ubóstwo, bezrobocie, bezdomność, niepełnosprawność, starość demograficzna w miastach i jej skutki, zaburzenia psychiczne, przemoc); Zasoby miejskiego systemu pomocy społecznej (potencjał kadrowy, organizacyjny i finansowy); Nakłady na świadczenia i usługi w pomocy społecznej (wydatki w ramach zadań własnych, nakłady na świadczenia i usługi w placówkach stacjonarnych i realizowane w środowisku beneficjentów, nakłady na zasiłki); Beneficjenci pomocy społecznej według udzielonych świadczeń.

Osoby starsze

Wskaźnikiem istotnym z punktu widzenia kształtowania polityki pomocy społecznej i, co ważne, jednoznacznym z punktu widzenia możliwości jego interpretacji jest odsetek osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców. Może być on traktowany jako ważna przesłanka zapotrzebowania na świadczenia opiekuńcze oraz na różne formy wsparcia rodziny, często spełniającej funkcje pielęgnacyjne w stosunku do najstarszych, zazwyczaj niesamodzielnych osób.

Tempo demograficznego starzenia się ludności miast jest coraz szybsze, z roku na rok będzie wzrastał wskaźnik charakteryzujący tzw. podwójne starzenie się ludności, czyli wzrost udziału osób w wieku 80 i więcej lat w ogólnej liczbie mieszkańców. Miasta zatem muszą się liczyć z coraz większym obciążeniem związanym z organizacją systemu usług dla tych osób, ale jednocześnie z koniecznością stworzenia oferty dla tych mieszkańców, którzy do późnego wieku zachowają sprawność i będą wykazywali się dużą aktywnością.

Osoby bezdomne

Innym zjawiskiem, które wymaga interwencji ze strony instytucji pomocy społecznej jest bezdomność. W przypadku bezdomnych często trudno ustalić ostatnie miejsce ich zamieszkania, w wyniku czego nie

zawsze można obciążyć wydatkami właściwą gminę. Zjawisko bezdomności występuje zazwyczaj w większych miastach i to one ponoszą z tego tytułu najwyższe koszty. Ponadto w przypadku bezdomności należy brać pod uwagę nie tylko działania związane z udzieleniem schronienia osobom potrzebującym, ale również te mające na celu reintegrację i zwalczanie wykluczenia społecznego.

Analiza wskaźników pokazuje, iż systematycznie wzrasta wartość wydatków na pomoc społeczną z budżetu JST w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Jest to wprawdzie dość optymistyczny wskaźnik, sugerujący, iż poprawia się kondycja samorządowych finansów, ale nie można wykluczyć, że wzrost ten jest spowodowany przede wszystkim koniecznością sprostania bieżącym potrzebom. Pamiętać bowiem należy, iż rok 2006 charakteryzował się wysoką stopą bezrobocia, które należy do najważniejszych przyczyn korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Lata 2007–2008 to okres zauważalnego spadku bezrobocia, ale dalsze spowolnienie gospodarcze może spowodować wzrost zapotrzebowania na pomoc społeczną, przy niższych dochodach budżetowych.

Obciążenia finansowe

Warto zwrócić uwagę na bardzo duże obciążenie miejskich finansów wydatkami na pomoc społeczną. Przeciętnie co szósta złotówka z budżetu miasta jest przeznaczana na ten cel, co potwierdza wskaźnik udziału wydatków na pomoc społeczną w wydatkach budżetu miasta ogółem. Finansowanie zadań pomocy społecznej najbardziej obciąża nieduże miasta, położone z reguły w regionach charakteryzujących się niezmiennie wysoką stopą bezrobocia, słabym poziomem uprzemysłowienia i niewysokim poziomem rozwoju infrastruktury społecznej.

Można się domyślać, że udzielane świadczenia mają głównie formę pieniężną, co wobec szybkiego starzenia się słabiej rozwiniętych regionów w dłuższym czasie nie jest skutecznym rozwiązaniem. Duże ośrodki miejskie są w lepszej sytuacji, głównie dlatego, że mają wyższe dochody a nie mniejsze wydatki, wskutek czego udział procentowy wydatków na pomoc społeczną utrzymuje się na niższym poziomie.

Struktura wydatków na realizację zadań pomocy społecznej znajduje swoje odzwierciedlenie w udziale wydatków na NGO w budżecie pomocy społecznej w poszczególnych miejscowościach. Kształtowały się one przeciętnie na poziomie niespełna 2,1 proc., co wskazuje na bardzo niewielką, a w niektórych miastach wręcz marginalną rolę NGO w organizowaniu i udzielaniu świadczeń pomocy społecznej. Obserwuje się jednak coraz większą aktywność organizacji pozarządowych w tej dziedzinie.